

St. WÓJCICKI

S I L N I K I
pulsacyjne
strumieniowe
rakietowe

ERRATA

do książki: St. W ó j c i c k i – Silniki pulsacyjne, strumieniowe, raketowe

Str.	Wiersz		Jest	Powinno być
	od góry	od dołu		
140	12	—	... $10^{-3} T_s$	... $10^{-3} T_s$
244	3 i 4	—	... 3,6 kG/kGgodz ² ...	... 3,6 kG/kGgodz...
284	4	—	... 4 na 3/4 promienia...	..., na 3/4 promienia, 4...

STANISŁAW WÓJCICKI

SILNIKI

pulsacyjne
strumieniowe
rakietyowe

WYDAWNICTWO
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

1962

Opiniodawca:
Prof. dr inż. RYSZARD SZYMANIK

Redaktor
Inż. JERZY DOMAŃSKI

W książce omówiono problemy teoretyczne, konstrukcyjne i badawcze silników: pulsacyjnego, strumieniowego i raketowego; podano zasady obliczania i projektowania tych silników; przeprowadzono szczegółową analizę procesów elementarnych zachodzących w tych silnikach oraz uwypatniono zasadnicze kierunki ich rozwoju.

Książka jest przeznaczona dla inżynierów interesujących się techniką lotniczą i raketową. Może ona być również pomocą naukową dla studentów niektórych wydziałów mechanicznych wyższych uczelni technicznych.

5197

5245-8

Redaktor techn.: Helena Malczewska
Korektor: Janina Staniewicz
Okładkę projektował: Jerzy Kępkiewicz

Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
Warszawa 1962. Wydanie I.
Printed in Poland

Nakład 1500 egz. Obj.: 20.36 ark. wyd., 18.75 ark. druk. Papier: ilustr. V kl. 70 g. Format: 61 x 88/16 z Zakładów Celulozowo-Papierniczych im. J. Marchlewskiego we Włocławku. Oddano do składu 9.X.1961 r. Podpisano do druku w kwietniu. Druk ukończono w maju 1962 r. Zam. 10474 z dnia 7.X.1961 r. Wojsk. Zakłady Graficzne w Warszawie ul. Grzybowska 77. Cena zł 35,— H-64.

PRZEDMOWA

Omówione w tej książce silniki: pulsacyjny, strumieniowy i raketowy, stanowią o przyszłości lotnictwa oraz o stanie obecnym i rozwoju techniki raketowej i astronautyki. Jest to główną przyczyną ich stale rosnącego znaczenia w świecie współczesnym.

W książce podjęto pierwszą próbę syntetycznego ujęcia zagadnień tych silników, i to w stosunkowo szerokim zakresie — teorii, konstrukcji i badań jako czynników nierozłącznych i jednakowo ważnych w procesie tworzenia silnika.

Takie ujęcie było następstwem przekonania o istnieniu dużego podobieństwa zagadnień teoretycznych i technologicznych dotyczących tych silników. Mają one wspólną bardzo istotną cechę decydującą o ich ciągłym rozwoju: prosty, oparty tylko na jednym kierunku ruchu sposób zamiany energii cieplnej w kinetyczną energię strumienia wytwarzającego ciąg.

W książce przeanalizowano procesy elementarne występujące niezależnie w każdym z opisywanych silników, scharakteryzowano indywidualne cechy każdego silnika oraz przedstawiono wspólne dla tych silników zespoły z uwzględnieniem metody ich konstruowania i badania.

Taki układ wynikał wprost z przyjętego sposobu traktowania omawianych silników jako pewnej syntetycznej całości.

Ostatecznym przeznaczeniem silników pulsacyjnych, strumieniowych i raketowych, stanowiących obecnie szczytowe osiągnięcie w rozwoju urządzeń cieplnych, jest realizacja dwu często antagonistycznie pojmowanych idei: idei podróży kosmicznej oraz idei prostego i ekonomicznego napędu w lotnictwie klasycznym. Autor jest przekonany, że idee te, inspirowane się wzajemnie i uzupełniając, będą urzeczywistniane przynajmniej w najbliższych dziesięcioleciach równoległe i z równym mniej więcej nakładem inwencji twórczej konstruktorów oraz naukowców.

Redakcji Książek Technicznych Wydawnictwa MON jestem bardzo wdzięczny za podjęcie decyzji wydania tej książki. Ewentualne jej formalne zalety są zasługą redaktora inż. Jerzego Domańskiego, za co Mu serdecznie dziękuję.

STANISŁAW WÓJCICKI

Warszawa 1961

SPIS TREŚCI

Przedmowa	5
Ważniejsze oznaczenia	8
1. Analiza pracy silników	9
1.1 Zasada działania silnika pulsacyjnego	9
1.2 Zasada działania silnika strumieniowego	10
1.3 Zasada działania silników rakietowych	11
1.4 Ciąg silników odrzutowych	13
1.5 Moc i sprawność napędu	15
1.6 Sprawność cieplna i ogólna silników lotniczych	17
1.7 Charakterystyki prędkościowe silników lotniczych	18
1.8 Dynamika rozwoju silników odrzutowych — krótka historia silników pulsacyjnych, strumieniowych i rakietowych	20
Literatura	22
2. Wielkości charakteryzujące silniki	23
Literatura	26
3. Zagadnienia przepływu przez silniki	27
3.1. Przepływy turbulentne	27
3.2. Dyfuzory	30
3.3. Dysze	50
3.4. Teoria eżektora gazowego	58
3.5. Przepływy z doprowadzeniem ciepła	63
Literatura	68
4. Źródła energii	69
4.1. Materiały pędne	69
4.2. Wolne rodniki	88
4.3. Energia jądrowa	89
Literatura	93
5. Tworzenie mieszanki	94
5.1. Wtryskiwacze	94
5.2. Rozpylanie cieczy	99
5.3. Widmo rozpylania	102
5.4. Parowanie kropeł cieczy w ośrodku gazowym	103
5.5. Mieszanie się strumieni rozpylonego paliwa i powietrza	107
Literatura	112
6. Teoria spalania	113
6.1. Kinetyka chemiczna spalania	113
6.2. Spalanie jednorodnych mieszanek w strumieniu laminarnym	115
6.3. Spalanie jednorodnych mieszanek w strumieniu turbulentnym	119
6.4. Ustalenie płomienia	121

6.5.	Spalanie dyfuzyjne	126
6.6.	Teoria palenia się rakietowych stałych materiałów pędnych	134
Literatura		141
7. Silniki pulsacyjne		142
7.1.	Teoria falowa silnika pulsacyjnego	143
7.2.	Nieustalony przepływ gazu w silniku pulsacyjnym	144
7.3.	Analiza pracy silnika pulsacyjnego na podstawie metody charakterystyk	147
7.4.	Tworzenie mieszanki, zapłon i przebieg spalania w silniku pulsacyjnym	149
7.5.	Silniki bezzaworowe	152
7.6.	Charakterystyki silników pulsacyjnych	155
7.7.	Ciąg silnika pulsacyjnego	159
7.8.	Obliczanie charakterystycznych wymiarów silnika	161
7.9.	Rozwiązania konstrukcyjne silników pulsacyjnych	162
7.10.	Pulsacyjny silnik detonacyjny	164
7.11.	Zastosowanie silników pulsacyjnych	167
Literatura		169
8. Silniki strumieniowe		170
8.1.	Termodynamika i aerodynamika silników strumieniowych	170
8.2.	Komory spalania silników strumieniowych	180
8.3.	Pulsacje w komorze silnika strumieniowego	189
8.4.	Poddźwiękowe silniki strumieniowe	191
8.5.	Naddźwiękowe silniki strumieniowe	194
8.6.	Hiperdźwiękowe silniki strumieniowe	203
8.7.	Silniki strumieniowe na paliwo stałe	207
Literatura		208
9. Silniki rakietowe		209
9.1.	Termodynamika silników rakietowych	209
9.2.	Silniki rakietowe na stały materiał pędny	216
9.3.	Silniki rakietowe na ciekły materiał pędny	231
9.4.	Silniki rakietowe o niechemicznym źródle energii	242
Literatura		248
10. Silniki zespolone		249
10.1.	Połączenie silnika turbinowo-odrzutowego z silnikiem strumieniowym	249
10.2.	Tunelowanie silników pulsacyjnych i rakietowych	251
Literatura		253
11. Chłodzenie silników		254
11.1.	Przenikanie ciepła przez ściankę	255
11.2.	Wymiana ciepła między spalinami i ścianką w warunkach nieustalonych	260
11.3.	Wymiana ciepła przez promieniowanie	261
11.4.	Złożona wymiana ciepła	263
Literatura		263
12. Zasilanie silników		264
12.1.	Cięśnieniowy system zasilania	265
12.2.	Przetłaczający system zasilania	267
Literatura		272
13. Zasady konstruowania silników		273
Literatura		280
14. Badanie silników		281
14.1.	Ogólne zasady prowadzenia badań rozwojowych	281
14.2.	Zasady modelowania silników	284
14.3.	Stanowiska prób	290
Literatura		294
Załączniki		295

WAŻNIEJSZE OZNACZENIA

p [kG/cm ²]	— ciśnienie statyczne
p^* [kG/cm ²]	— ciśnienie całkowite
T [°K]	— temperatura statyczna
T^* [°K]	— temperatura całkowita
γ [kG/m ³]	— ciężar właściwy
g [m/sek ²]	— przyśpieszenie ziemskie
ρ [kG sek ² /m ⁴]	— gęstość
G [kG/sek]	— wydatek
S [kG]	— ciąg
J [sek]	— impuls
Hu [kcal/kG]	— wartość opałowa odniesiona do 1 kG mieszanki palnej
Wu [kcal/kG]	— wartość opałowa odniesiona do 1 kG paliwa
B [kG/godz]	— wydatek materiału pędnego
b [kG/kGgodz]	— jednostkowe zużycie materiału pędnego
a	— współczynnik nadmiaru powietrza
f	— stosunek paliwa do utleniacza
F [m ²]	— powierzchnia
w [m/sek]	— prędkość
a [m/sek]	— prędkość dźwięku
M	— liczba Macha
s [kcal/kG°K]	— entropia
i [kcal/kG]	— entalpia